

Nationell strategi mot arbetslivskriminalitet

Svårt att fuska
Enkelt att åka fast
Kännbart att bli straffad

Innehållsförteckning

Innehåll

1. Inledning	5
1.1 Huvudområden i strategin	6
2. Definitionen och förekomsten av arbetslivskriminalitet	7
2.1 Vad är arbetslivskriminalitet	7
2.2 Olika förfaranden av arbetslivskriminalitet.....	9
Anställningsvillkor och arbetsförhållanden.....	9
Skatter och avgifter.....	9
Otillåtet utnyttjande av välfärdssystem m.m.....	10
Människohandel och människoexploatering	11
Utländsk arbetskraft i Sverige	11
Ekonomisk brottslighet	12
2.3 Branscher med hög förekomst av arbetslivskriminalitet	12
2.4 Problemets omfattning och utveckling	14
3. Översikt av regeringens åtgärder mot arbetslivskriminalitet	15
3.1 Minska utrymmet för kriminella aktörer på arbetsmarknaden	19
Åtgärd 1. Höjt försörjningskrav för arbetskraftsinvandrare.....	19
Åtgärd 2. Förordningar om anställningssubventioner ändras för att förhindra utbetalningar till oseriösa aktörer	19
Åtgärd 3. Översyn av F-skattesystemet	20
Åtgärd 4. Översyn av stödet vid korttidsarbete	20
Åtgärd 5. Översyn av vissa regler för rot- och rutavdrag, uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen samt systemen med personalliggare	20
Åtgärd 6. Översyn av regler om entreprenörsansvar och eventuell utvidgning till att omfatta fler branscher.....	21
Åtgärd 7. Översyn av upphandlingsregelverk för effektivare leverantörskontroll vid tilldelning av offentliga kontrakt	21
Åtgärd 8. Översyn av systemet med arbetskraftinvandring, bl.a om ett nytt effektivt system för arbetsmarknadsprövning	22
Åtgärd 9. Översyn av åtgärder för att förhindra otillåten påverkan och korruption.....	23
3.2 Effektivare tillsyn och kontroll.....	23
Åtgärd 10. Stärkt kontroll och kvalitet i folkbokföringen samt ett stärkt system för samordningsnummer	23
Åtgärd 11. Stärkta kontrollmöjligheter genom bättre rapportering och utbyte av information om inkomster från digitala plattformar	24
Åtgärd 12. Inrättande av regionala center mot arbetslivskriminalitet	25
Åtgärd 13. Översyn av regelverk för att förhindra användandet av företag som brottsverktyg.....	25

Åtgärd 14. Översyn av tillsynssystemen kring arbete med asbest	25
Åtgärd 15. Översyn av regelverket kring tillfällig föräldrapenning för att minska utrymmet för fusk och felaktiga utbetalningar	26
Åtgärd 16. Översyn av tillsynsarbetet kring A1-intyg för att motverka fusk och fel i gränsöverskridande socialförsäkringsfrågor	26
Åtgärd 17. Utveckla arbetet med regelefterlevnad och effektivare kontroller i transportbranschen.....	27
Åtgärd 18. Nationell modell för kartläggning av kriminella nätverk	27
Åtgärd 19. Översyn av regler för sjukpenninggrundande inkomst	27
Åtgärd 20. Utredning om en myndighetsgemensam tipsfunktion för arbetslivskriminalitet	28
Åtgärd 21. Översyn av de regionala skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet	28
Åtgärd 22. Effektivare tillsyn över socialtjänsten.....	28
3.3 Mer kännbara sanktioner.....	29
Åtgärd 23. Illegal utbildningsverksamhet på transportområdet straffbeläggs.....	29
Åtgärd 24. Social konditionalitet i den gemensamma jordbrukspolitiken ska införas	29
Åtgärd 25. Översyn av regelverk för att utvidga kriminalisering av arbetskraftsexploatering.....	30
Åtgärd 26. Utvidgad kriminalisering av organiserande av människosmuggling och bättre verktyg för att motverka missbruk av regelverket för arbetskraftsinvandring.....	30
Åtgärd 27. Översyn av hanteringen av bidragsbrott i syfte att minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott	31
Åtgärd 28. Skärpta sanktioner inom transportområdet.....	31
3.4 Bättre samarbete mellan myndigheter, kommuner och arbetsmarknadens parter	32
Åtgärd 29. Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete....	32
Åtgärd 30. Delegation mot arbetslivskriminalitet	32
Åtgärd 31. Varaktig myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet....	33
Åtgärd 32. Översyn av samrådsförfarande vid anvisning till arbetsmarknadspolitiska program eller insatser.....	33
Åtgärd 33. Stärkt arbete mot människohandel.....	33
Åtgärd 34. Kunskapsstöd för byggnadsnämnderna vid samordnad tillsyn	34
3.5 Bättre information och ökad kunskap.....	35
Åtgärd 35. Myndighetsgemensamma informationsinsatser om arbetslivskriminalitet	35
Åtgärd 36. Utveckla stöd för kravställning om arbetsrättsliga villkor vid bygg- och anläggningsupphandlingar.....	35
Åtgärd 37. Uppdrag för att förebygga och motverka arbetslivskriminalitet inom byggsektorn	36
Åtgärd 38. Uppdrag till Trafikverket för att bidra till att motverka brottslighet.....	36

3.6 Bättre registerförfattningar och sekretessbestämmelser	36
Åtgärd 39. Översyn av informationsutbyte i syfte att motverka fusk och brottslighet i arbetslivet	37
Åtgärd 40. Förbättrade möjligheter till informationsutbyte i syfte att brottsbekämpningen ska bli mer effektiv.....	37
Åtgärd 41. Översyn av möjligheter till informationsutbyte för att upptäcka oegentligheter inom assistansbranschen.....	37
Åtgärd 42. Översyn av utökade möjligheter att behandla personuppgifter för kontrolländamål.....	38
Åtgärd 43. Översyn av Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens regler om dataskydd	38
3.7 Utvecklat internationellt- och EU-samarbete.....	38
Åtgärd 44. Utveckla samarbetet mellan myndigheter i EU	39
Åtgärd 45. Ökad kunskap i EU om förebyggande åtgärder	40

1. Inledning

Sverige ska vända på varje sten för att bryta segregation och bekämpa brottslighet. Arbetslivskriminaliteten är ett allvarligt samhällsproblem som kännetecknas av arbetstagares utsatthet i arbetslivet. Det handlar om brottslighet och regelöverträdelser som kan leda till att arbetstagare utnyttjas eller riskerar att skadas i arbetet. Det handlar också om osund konkurrens på arbetsmarknaden. Arbetslivskriminalitet göder den organiserade brottsligheten och dränerar välfärden och våra trygghetssystem på resurser. Arbetslivskriminalitet försvårar för verksamhetsutövare som vill göra rätt för sig och följer svenska lagar och regler. Arbetslivskriminalitet kan därmed innebära att seriösa verksamhetsutövare konkurreras ut av verksamhetsutövare som utnyttjar arbetstagare med orimliga arbetsvillkor, som fuskar med skatter och avgifter eller på annat sätt kringgår lagar, regler och avtal för arbete och arbetsmiljö. Arbetslivskriminalitet kan också ta sig uttryck i att företag används även för att skapa felaktiga underlag som i sin tur används som en dörröppnare till välfärdssystemen. På så sätt dräneras välfärden och våra trygghetssystem på resurser. Arbetslivskriminalitet omsätter stora belopp och är en inkomstkälla för organiserad brottslighet. Den hotas på så vis allas vår trygghet.

För att få ordning och reda på svensk arbetsmarknad krävs insatser från alla aktörer: det offentliga, företag, arbetsmarknadens parter och individer. Det är angeläget att öka medvetenheten om arbetslivskriminalitet och om tecken på att sådana förfaranden kan förekomma. Ökad kunskap om arbetslivskriminalitet kan bidra till att fler personer och företag gör medvetna val för att inte riskera att gynna arbetslivskriminalitet vid köp av varor och tjänster. En annan viktig beståndsdel i arbetet mot att motverka arbetslivskriminalitet är den myndighetssamverkan som pågår mot arbetslivskriminalitet men även annan myndighetssamverkan som exempelvis mot organiserad brottslighet och inom Motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter (MUR). Arbetsmarknadens parter har också en nyckelroll att spela då den svenska modellen innebär att de ansvarar för frågor om löner och villkor. Det är samtidigt tydligt att statens arbete för att bekämpa arbetslivskriminalitet måste växlas upp.

Genom denna strategi samlar, samordnar och fokuserar regeringen sina åtgärder och höjer ambitionen i arbetet med att motverka och bekämpa arbetslivskriminalitet. Med strategin redogör regeringen för både vanliga förfaranden och nuvarande kunskap om arbetslivskriminalitetens omfattning och utveckling. I strategin presenteras regeringens åtgärder mot

arbetslivskriminalitet fördelat på sju huvudområden för att visa på riktningen i arbetet samt underlätta uppföljning och utvärdering. Avsikten är att strategin ska framåt ska kunna uppdateras samt utgöra underlag för att fortsatt utarbeta och utveckla åtgärder som bekämpar arbetslivskriminalitet. Målgruppen för den nationella strategin är således både berörda myndigheter och de aktörer eller individer som på ett eller annat sätt deltar i eller berörs av regeringens arbete mot arbetslivskriminalitet. I grunden handlar den om att motarbeta de affärsmodeller som driver på arbetslivskriminalitet. Det ska vara svårt att fuska, enkelt att bli upptäckt och straff ska vara kännbara. Ingen människa ska bli utnyttjad på den svenska arbetsmarknaden och konkurrens ska ske på lika och rättvisa villkor.

1.1 Huvudområden i strategin

För att motverka och bekämpa arbetslivskriminalitet behöver det vara svårt att kringgå lagar och regler. Oseriösa eller kriminella aktörer ska inte kunna ta sig in på marknader, erbjuda sina varor och tjänster, eller överhuvudtaget bedriva verksamhet i strid med lagar och regler. För att detta syfte ska uppnås behöver regelverken vara ändamålsenliga t.ex. för att säkerställa att oseriösa aktörer inte tilldelas offentliga kontrakt. Trots ett långsiktigt förebyggande arbete med motståndskraftiga system kan risken för lagbrott aldrig uteslutas. Därför behövs också effektiv tillsyn och kontroll. Eftersom arbetslivskriminalitet ofta omfattar olika typer av överträdelser är det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet av särskild vikt. Genom sådan samverkan och i sina kontrollverksamheter kan myndigheterna effektivt motverka och upptäcka arbetslivskriminalitet. För att långsiktigt bekämpa arbetslivskriminalitet är det dessutom väsentligt att straffen är kännbara när överträdelser och lagbrott upptäcks. Utöver dessa kärnfrågor är frågor om samarbete, kunskap, sekretessregler och internationellt samarbete också viktiga beståndsdelar i regeringens arbete mot arbetslivskriminalitet.

Kampen mot arbetslivskriminalitet kräver bättre samarbete och samverkan mellan berörda aktörer. Både mellan det offentliga på olika nivåer och mellan det offentliga och andra aktörer, såsom arbetsmarknadens parter. Arbetslivskriminalitet kan även motverkas genom förbättrade kunskaper hos allmänheten. Kunskaper om att orimligt låga priser kan vara en följd av arbetslivskriminalitet kan påverka efterfrågan på sådana varor och tjänster, hos konsumenter och hos upphandlande myndigheter. Arbetstagares kunskaper om lagar och regler kan även minska risken för utnyttjande av arbetskraft, bristfällig arbetsmiljö, svartarbete samt människohandel och

människoexploatering. Kunskaper om var man kan vända sig för information och stöd kan även bidra till att arbetslivskriminalitet kan upptäckas, utredas och sanktioner kan vidtas. Arbetet mot arbetslivskriminalitet innefattar ofta uppgifter som behövs för kontrolländamål och analyser och det är avgörande att dessa går att behandla på ett ändamålsenligt sätt, inte minst mellan myndigheter. Slutligen ska nämnas att arbetslivskriminalitet ofta är internationell till sin natur. Det är ofta utländska arbetstagare som riskerar att utnyttjas och oseriösa eller kriminella verksamhetsutövare kan ha kopplingar till flera länder. För att effektivt och långsiktigt motverka arbetslivskriminalitet är därför internationell samverkan viktigt, t.ex. inom EU och Internationella arbetsorganisationen (ILO.)

2. Definitionen och förekomsten av arbetslivskriminalitet

2.1 Vad är arbetslivskriminalitet

Regeringen har inte antagit någon egen definition av arbetslivskriminalitet utan har i arbetet med den nationella strategin lutat sig mot den definition som har föreslagits av Delegationen mot arbetslivskriminalitet. Delegationen presenterade den 16 juni ett förslag på en definition i betänkandet SOU 2022:36 som återges nedan tillsammans med Delegationens kommentarer till definitionen.

Arbetslivskriminalitet definieras som kvalificerade förfaranden

- som strider mot bestämmelser i författningar eller avtal, och
- som rör arbetslivet.

Vid bedömningen av om ett förfarande är kvalificerat ska särskilt beaktas om förfarandet

- innebär att arbetstagare utnyttjas,
- innebär att konkurrensen snedvrids,
- utförs i organiserad form eller systematiskt, eller
- är av allvarlig eller omfattande karaktär.

Delegationens kommentarer till definitionen. Arbetslivskriminalitet kan i korthet sägas innebära medvetna förfaranden där en verksamhetsutövare, själv eller tillsammans med andra, bryter mot regler eller avtal i arbetslivet på bekostnad av arbetstagarna, andra företag eller det allmänna.

Arbetslivskriminalitet kännetecknas av att verksamhetsutövaren ofta bryter mot flera regelverk. Det arbetslivskriminella förfarandet kan vara komplext och bestå av flera regelbrott och pågå över en längre tid. Det händer att verksamhetsutövaren använder sig av arbetskraft som inte har rätt att arbeta i Sverige och att arbetstagares utsatta ställning utnyttjas.

De allvarligaste fallen av arbetslivskriminalitet omfattar brottslighet, såsom vissa former av människohandel, människoexploatering, arbetsmiljöbrott, vissa bidragsbrott och skattebrott, vissa brott mot utlänningslagen (2005:716) och viss ekonomisk brottslighet. Även brott mot andra lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter kan utgöra arbetslivskriminalitet, liksom avtalsbrott.

För att ett förfarande ska utgöra arbetslivskriminalitet ska det röra arbetslivet. Till exempel brott mot bestämmelser där det som ett nödvändigt moment ingår att någon är arbetstagare rör i allmänhet arbetslivet. Exempel på detta är brott mot bestämmelser som rör anställningsvillkor och arbetsförhållanden, såsom bestämmelser om arbetstid, semester och arbetsmiljö.

Vissa förfaranden som innebär missbruk av välfärdssystemen rör arbetslivet, exempelvis missbruk av förmåner som syftar till att ge stöd åt en person som har ett arbete, men tillfälligt inte kan arbeta, t.ex. på grund av sjukdom eller föräldraskap, liksom missbruk av bestämmelser som syftar till att stärka den enskildes möjligheter att få eller behålla ett arbete.

Vissa förfaranden som innebär överträdelse av bestämmelser om skatter och avgifter rör arbetslivet, såsom svartarbete. Även vissa förfaranden som innebär brott mot regler om utländsk arbetskraft i Sverige rör arbetslivet, såsom att ha någon anställd, som saknar arbetstillstånd. Även viss ekonomisk brottslighet kan sägas röra arbetslivet. Exempel på detta kan vara ett bokföringsbrott bestående i att svarta löner inte bokförs.

Alla förfaranden som strider mot författningar eller avtal och som rör arbetslivet är inte arbetslivskriminalitet utan det krävs att förfarandet är på

något sätt kvalificerat. Frågan om ett förfarande är kvalificerat avgörs vid en helhetsbedömning, där fyra omständigheter särskilt ska beaktas, nämligen om arbetstagare utnyttjas, om konkurrensen snedvrids, om förfarandet utförs i organiserad form eller systematiskt, samt om förfarandet är av allvarlig eller omfattande karaktär. Om ingen av omständigheterna föreligger, eller endast föreligger i obetydlig utsträckning, är det knappast fråga om arbetslivskriminalitet.

2.2 Olika förfaranden av arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminalitet kan gestalta sig på olika sätt och det finns stor variation inom det som omfattas av begreppet. Nedan beskrivs vissa olika tillvägagångssätt.

Anställningsvillkor och arbetsförhållanden

Ett centralt och vanligt inslag i det som beskrivs som arbetslivskriminalitet är att arbetstagare inte har de arbetsförhållanden eller får de anställningsvillkor de har rätt till enligt lag och avtal. Arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer tar stort ansvar för villkor om bl.a. löner och arbetstider genom att ingå kollektivavtal som kompletterar lagar och andra regler. Sådana balanserade partslösningar utgör kärnan i den svenska modellen och bidrar till att stärka förutsättningarna i arbetslivet och sunda konkurrensförhållanden.

Överträdelser av sådana villkor, t.ex. att arbetsgivaren inte betalar ut den lön arbetstagaren har rätt till enligt kollektivavtal eller det enskilda anställningsavtalet eller överträdelser av andra avtal kan innebära arbetslivskriminalitet. Det kan också handla om att arbetsgivaren inte följer lagar och regler eller kollektivavtal om semester. Det kan även vara fråga om överträdelser av lagar eller branschspecifika regler om arbetstid eller om arbetsmiljö, t.ex. genom att arbetsgivaren underlåter att åtgärda olika brister i arbetsmiljön.

Skatter och avgifter

Verksamhetsutövare som bryter mot lagar och regler inom arbetslivsområdet för att vinna konkurrensfördelar är ofta även beredda att bryta mot regler om skatter och avgifter, t.ex. genom att använda svartarbete, eller att inte betala socialavgifter för löneutbetalningar. Branscher med stor risk för arbetslivskriminalitet präglas ofta även av skatte- och avgiftsundandraganden. Detta är ett allvarligt samhällsproblem som för arbetstagare innebär dels sämre arbetsförhållanden och hälsorisker, dels

otillräckligt skydd från välfärdssystemen t.ex. som en följd av att sociala avgifter inte betalas på rätt sätt.

Verksamhetsutövare som använder svartarbete har konkurrensfördelar, eftersom de genom att inte betala skatt kan sätta lägre priser på sina varor eller tjänster. Den osunda konkurrens som underlåtenhet att betala skatter och avgifter innebär kan i sig generera ytterligare sådan underlåtenhet, om sådana förfaranden kan fungera som ett verktyg. Ju fler verksamhetsutövare som underlåter att betala skatter och avgifter utan att bli upptäckt, desto svårare för de verksamhetsutövare som vill göra rätt för sig, vilket i sin tur även urholkar viljan att göra rätt för sig.

Otillåtet utnyttjande av välfärdssystem m.m.

Arbetslivskriminalitet och välfärdsbrottslighet är områden som delvis kan sägas överlappa varandra. För att välfärdsbrottslighet ska anses ha koppling till arbetslivskriminalitet måste missbruket av systemen anses röra arbetslivet. Som utgångspunkt är arbetslivskriminalitet handlingar som utförts av en verksamhetsutövare eller motsvarande. När det gäller ersättningar som utbetalas till en enskild arbetstagare kan det dock förekomma att verksamhetsutövaren kontrollerar arbetstagaren och på något sätt tillgodogör sig eller har nytta av utbetalningar till arbetstagaren. Så bör vara fallet när det förhållandet att en person har eller inte har ett arbete är ett nödvändigt moment i bedömningen av om rätt till stödet eller förmånen föreligger. Användning av företag möjliggör att verksamhetsutövarna kan skapa falska uppgifter som kan användas för att få felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Utbetalning kan i dessa fall antingen ske direkt till företaget (stöd som betalas ut t.ex. av Arbetsförmedlingen) eller vara stöd som betalas ut till arbetstagarna. Det kan t.ex. handla om att arbetstagare tar emot ersättning från t.ex. Försäkringskassan eller arbetslöshetsförsäkringen utan att villkoren för sådan ersättning uppfyllts t.ex. genom falska uppgifter om lön eller arbetets omfattning. Sådana falska eller felaktiga uppgifter kan även användas för felaktiga utbetalningar av den statliga lönegarantin, vars syfte är att betala vissa lönefordringar hos en arbetsgivare som försatts i konkurs eller är föremål för företagsrekonstruktion. Ett annat exempel är att verksamhetsutövare medvetet påstår att man anställer personer med oriktiga eller falska identiteter som sedan blir berättigade till olika subventioner och stöd, vilket utbetalas till verksamhetsutövaren.

Människohandel och människoexploatering

En av de allvarligaste formerna av arbetslivskriminalitet är människohandel och människoexploatering, där människor hamnar i tvångsarbete eller exploateras under uppenbart orimliga arbetsvillkor genom vilseledande eller utnyttjande av personens beroendeställning eller skyddslöshet. Människor utnyttjas även i människohandel för sexuella ändamål, inom vissa branscher. Människohandeln är ofta internationell och gränsöverskridande och de som drabbas är främst personer från andra länder. Den drabbade har ofta begränsade möjligheter att påverka sin situation, eller åtminstone uppfattningen att det är på så sätt. Problemen med exploatering av utsatta personer har ökat under de senaste åren och är mer framträdande inom vissa branscher, bl.a. bygg-, städ-, skönhets-, restaurang- och bärplockningsverksamhet samt inom jordbruket. Det kan handla om att arbetstagare får en orimligt låg lön eller tvingas till oavlönat arbete, att arbetsdagarna är orimligt långa eller att arbetstagaren utsätts för säkerhetsrisker genom överträdelser av arbetsmiljöregler. Det kan även förekomma att arbetet sker under tvång eller hot. Vidare kan det avse arbete där personers handlingsfrihet begränsas genom att deras identitetshandlingar beslagtas. Det förekommer också att personer försätts i beroendeförhållande till arbetsgivaren genom skuldsättning, t.ex. genom lån för att betala resan till Sverige, eller att arbetsgivare betingar sig ersättning för det anställningsavtal som ligger till grund för arbetstillståndet. Det kan även förekomma att arbetsgivaren tar orimligt hög ersättning för mat och boende som arbetsgivaren tillhandahåller. Skulden dras sedan av från inarbetad lön, utifrån oskäliga villkor som ensidigt har bestämts av arbetsgivaren. Personer kan på så sätt förmås att arbeta under lång tid med inga eller begränsade möjligheter att bli skuldfria (se SOU 2021:88, s. 169 ff.).

Utländsk arbetskraft i Sverige

Arbetslivskriminella verksamhetsutövare använder sig ofta av utländsk arbetskraft på ett sätt som bryter mot bestämmelserna om arbetskraftsinvandring i utlänningslagen och reglerna i utstationeringslagen. Vid myndighetsgemensamma kontroller som genomförs för att motverka arbetslivskriminalitet är det vanligt att utländsk arbetskraft utan arbetstillstånd upptäcks. Ett huvudproblem är att de tillstånd och de handlingar som visas vid kontroller är äkta men baserade på felaktiga uppgifter (se bl.a. SOU 2021:88 s. 169). Inom EU och EES gäller även unionsregler om utstationering och vilka arbets- och anställningsvillkor som ska tillämpas på arbetstagare som tillfälligt arbetar i ett annat EU-land inom ramen för en gränsöverskridande tjänsteutövning. Arbetslivskriminalitet kan

ske i dessa situationer genom att arbetstagare som utstationerats till Sverige inte ges de arbets- och anställningsvillkor som de har rätt till. Överträdelser mot reglerna kan även bestå i att sociala avgifter inte betalas i korrekt medlemsstat, vilket i sin tur dels innebär att arbetstagare inte ges ändamålsenligt skydd från sociala trygghetssystem dels undergräver systemen.

Ekonomisk brottslighet

Ekonomisk brottslighet är ett samlingsbegrepp som omfattar flera olika typer av brott. Ekonomisk brottslighet begås ofta inom ramen för en befintlig ekonomisk verksamhet t.ex. ett företag. Ekonomisk brottslighet såsom penningtvätt, bedrägerier, skattebrott, oredlighetsbrott och bokföringsbrott kan direkt eller indirekt vara arbetslivskriminalitet. Ekobrottsmyndigheten uppger att brottsuppläggen som är relaterade till arbetslivskriminalitet ofta involverar företagsinnehav som möjliggör utnyttjande av arbetskraft och identiteter, och ger en bild av organiserad ekonomisk brottslighet med kopplingar till kriminella grupperingar både i Sverige och utomlands.

2.3 Branscher med hög förekomst av arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminalitet förekommer i varierande utsträckning i många branscher i Sverige. Olika bedömningar görs regelbundet av ansvariga myndigheter gällande vilka branscher som är särskilt utsatta. Regeringen gav 2021 Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten och Skatteverket i uppdrag att bl.a. samverka mot fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet och föreslå hur en varaktig myndighetssamverkan kan organiseras (A2021/00085). I den senaste lägesrapport som redovisades i samband med Arbetsmiljöverkets årsredovisning 2021 pekar myndigheterna på att risken för arbetslivskriminalitet som ger samhällsskada då var störst i nedanstående branscher. Det är viktigt att kontinuerligt granska och kontrollera om och hur arbetslivskriminaliteten förekommer och utvecklas, för att kunna upptäcka och motverka arbetslivskriminalitet på arbetsmarknaden i dess helhet.

1. Byggbranschen

Byggbranschen är personalintensiv och svårkontrollerad. Branschen omsätter stora summor pengar och är hårt utsatt för skatteundandragande. I branschen förekommer många olika typer av arbetsmiljörisker, vilket ställer höga krav på arbetsmiljökunskap och säkerhetsmedvetande hos arbetsledare och arbetstagare. Det finns även omfattande problem med bidragsbrott i branschen. Branschen präglas av odefinierade arbetsställen vilket försvårar kontroller och uppföljning av verksamheten och om att överenskommelser om anställningarna följs. Branschen har den största andelen utstationerade arbetstagare och utstationerade arbetstagare från tredje land, vilket i sig medför stora utmaningar ur ett arbetslivskriminalitetsperspektiv.

2. Restaurangbranschen

Restaurangbranschen är personalintensiv, med anställningar som sällan kräver högre utbildning eller kunskaper i svenska. Personalflödet är ofta stort och det är vanligt med arbetsuppgifter som inte kräver någon eller endast en kortare internutbildning. Med ett stort personalflöde är det lätt att ersätta arbetstagare som inte godtar dåliga villkor. Restaurangverksamhet används för penningtvätt. Detta medför att seriösa restaurangägare har svårt att kunna hävda sig, i konkurrens med verksamhetsutövare som inte följer lagar och regler.

Utifrån Skatteverkets analys avseende svarta arbetsinkomster som andel av deklarerade inkomster uppgår de svarta till 22 procent inom restaurangbranschen. Arbetstagare utnyttjas genom att arbeta otillåtet långa pass, i strid mot arbetstidslagstiftningen, och med orimligt låga löner eller krav på att återbetala lönen helt eller delvis. Det förekommer att anställda bor på arbetsplatsen. Bristerna i arbetsmiljön kan vara allvarliga och det förekommer att kriminella nätverk bedriver eller står bakom restaurangverksamhet.

Det är relativt vanligt med tredjelandsmedborgare i branschen, vilket tillsammans med de förekommande arbetsuppgifterna innebär en ökad risk för att arbetstagare utnyttjas och exploateras.

3. Transportbranschen

Inom vägtransportbranschen är det vanligt med överträdelse av regler om kör- och vilotider. Det har även uppmärksammats problem med att personer och företag, som får uppdrag via digitala förmedlingsplattformar, utför kortare yrkesmässiga vägtransporter med lätta vägfordon utan att ha nödvändiga tillstånd, vilket bl.a. resulterar i att arbetstagare i vissa fall utnyttjas. Kontroller längs vägarna är viktiga för att kontrollera dem som medvetet bryter mot lagar och regler.

4. Städbranschen

Städbranschen är personalintensiv, med anställningar som sällan kräver högre utbildning eller kunskaper i svenska. Städbranschen har stora problem med skatteundandragande, utnyttjande av utsatta arbetstagare. Verksamheter bedrivs med odefinierade arbetsställen, vilket försvårar kontroller och uppföljning av verksamheten och om överenskommelser om anställningarna följs. Arbetsplatsbesök för tillsyn och kontroller måste ofta förbokas, vilket ger verksamhetsutövaren möjlighet att tillrättalägga verksamheten inför kontrollen.

5. Vård, omsorg och sociala tjänster

Vård, omsorg och sociala tjänster innefattar bl.a. arbete nära patienter och omsorgstagare, t.ex. inom sjukvården, inom äldreomsorgen såsom hemtjänst och inom verksamheter inom LSS, såsom personlig assistans. En av de största riskmiljöerna inom området är inom ramen för personlig assistans. Det handlar bl.a. om att ersättning betalas ut på felaktiga grunder i olika former och skenanställningar.

2.4 Problemets omfattning och utveckling

Arbetslivskriminalitet är ett komplext och relativt nytt begrepp, både i Sverige och internationellt. Även om begreppet arbetslivskriminalitet är relativt nytt så är dock inte företeelserna det. De företeelser som avses omfattar överträdelse av lagar och regler med koppling till arbetslivet. Arbetslivskriminalitet är därför ett allvarligt samhällsproblem vars omfattning är svår att bedöma. Sådana svårigheter är en följd av att brott i grunden begås under förutsättning att upptäckt kan undvikas. För närvarande är det endast i Norge det skett en kvantifiering av

arbetslivskriminalitetens omfattning. Trots att det saknas information om arbetslivskriminalitetens faktiska omfattning bedöms fenomenet av flera myndigheter och aktörer inom branscherna som växande. Det finns också belägg för att beskriva arbetslivskriminalitetens omfattning som ett samhällsskadligt problem. Samhällets ansträngningar för att upptäcka, utreda och lagföra brott med koppling till arbetslivskriminalet är därför väsentliga och angelägna. Myndigheterna har en central roll i sammanhanget eftersom de har viktig kunskap, information och data som behövs för att bedöma delar av den totala omfattningen av arbetslivskriminalitet. Bättre kunskap om och förståelse för arbetslivskriminalitetens omfattning och utveckling över tid är nödvändig för att kunna prioritera resurser till lämpliga åtgärder och därmed bedriva ett mer effektivt och träffsäkert arbete. Genom att fortsatt rikta förebyggande åtgärder mot verksamhetsutövare och branscher där det finns risk för att arbetslivskriminalitet kan förekomma minskar långsiktigt utrymmet för oseriösa verksamhetsutövare, och därmed även arbetslivskriminaliteten i Sverige.

3. Översikt av regeringens åtgärder mot arbetslivskriminalitet

Här följer en samlad översikt över regeringens åtgärder i 2022 års nationella strategi mot arbetslivskriminalitet. Åtgärderna förhåller sig till den ovan angivna definitionen av arbetslivskriminalitet på så sätt att de antingen direkt eller indirekt kan anses motverka och förebygga förfaranden som innebär arbetslivskriminalitet.

Nr	Åtgärd	Ansvarigt departement
Minska utrymmet för kriminella aktörer på arbetsmarknaden		
1	Höjt försörjningskrav för arbetskraftsinvandrare	Justitiedepartementet
2	Förordningar om anställningssubventioner ändras för att förhindra utbetalningar till oseriösa aktörer	Arbetsmarknadsdepartementet
3	Översyn av F-skattesystemet	Finansdepartementet
4	Översyn av stödet vid korttidsarbete	Finansdepartementet
5	Översyn av vissa regler för rot- och rutavdrag, uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen samt systemen med personalliggare	Finansdepartementet

6	Översyn av regler om entreprenörsansvar och eventuell utvidgning till att omfatta fler branscher	Arbetsmarknadsdepartementet
7	Översyn av upphandlingsregelverk för effektivare leverantörskontroll vid tilldelning av offentliga kontrakt	Finansdepartementet
8	Översyn av systemet med arbetskraftsinvandring, bl.a. om ett nytt effektivt system för arbetsmarknadsprövning	Justitiedepartementet
9	Översyn av åtgärder för att förhindra otillåten påverkan och korruption	Justitiedepartementet
Effektivare tillsyn och kontroll		
10	Stärkt kontroll och kvalitet i folkbokföringen samt ett stärkt system för samordningsnummer	Finansdepartementet
11	Stärka kontrollmöjligheter genom bättre rapportering och utbyte av information om inkomster från digitala plattformar	Finansdepartementet
12	Inrättande av regionala center mot arbetslivskriminalitet	Arbetsmarknadsdepartementet
13	Översyn av regelverk för att förhindra användandet av företag som brottsverktyg	Näringsdepartementet
14	Översyn av tillsynssystemet kring arbete med asbest	Arbetsmarknadsdepartementet Finansdepartementet
15	Översyn av regelverket kring tillfällig föräldrapenning för att minska utrymmet för fusk och felaktiga utbetalningar	Socialdepartementet
16	Översyn av tillsynsarbetet kring A1-intyg för att motverka fusk och fel i gränsöverskridande socialförsäkringsfrågor	Socialdepartementet
17	Utveckla arbetet med regelefterlevnad och effektivare kontroller i transportbranschen	Infrastrukturdepartementet Justitiedepartementet
18	Nationell modell för kartläggning av kriminella nätverk	Justitiedepartementet
19	Översyn av regler för sjukpenninggrundande inkomst	Socialdepartementet

20	Utredning om en myndighetsgemensam tipsfunktion för arbetslivskriminalitet	Arbetsmarknadsdepartementet
21	Översyn av de regionala skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet	Arbetsmarknadsdepartementet
22	Effektivare tillsyn över socialtjänsten	Socialdepartementet
Mer kända sanktioner		
23	Illegal utbildningsverksamhet på transportområdet straffbeläggs	Infrastrukturdepartementet
24	Social konditionalitet i den gemensamma jordbrukspolitiken ska införas	Arbetsmarknadsdepartementet Näringsdepartementet
25	Översyn av regelverk för att utvidga kriminalisering av arbetskraftsexploatering	Justitiedepartementet
26	Utvidgad kriminalisering av organiserande av människosmuggling och bättre verktyg för att motverka missbruk av regelverket för arbetskraftsinvandring	Justitiedepartementet
27	Översyn av hanteringen av bidragsbrott i syfte att minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott	Socialdepartementet
28	Skärpta sanktioner inom transportområdet	Infrastrukturdepartementet
Bättre samarbete mellan myndigheter, kommuner och arbetsmarknadens parter		
29	Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete	Justitiedepartementet
30	Delegation mot arbetslivskriminalitet	Arbetsmarknadsdepartementet
31	Varaktig myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet	Arbetsmarknadsdepartementet
32	Översyn av samrådsförfarande vid anvisning till arbetsmarknadspolitiska program eller insatser	Arbetsmarknadsdepartementet
33	Stärkt arbete mot människohandel	Arbetsmarknadsdepartementet

34	Kunskapsstöd för byggnadsnämnderna vid samordnad tillsyn	Finansdepartementet
Bättre information och ökad kunskap		
35	Myndighetsgemensamma informationsinsatser om arbetslivskriminalitet	Arbetsmarknadsdepartementet
36	Utveckla stöd för kravställning om arbetsrättsliga villkor vid bygg- och anläggningsupphandlingar	Finansdepartementet
37	Uppdrag för att förebygga och motverka arbetslivskriminalitet inom byggsektorn	Finansdepartementet
38	Uppdrag till Trafikverket för att bidra till att motverka brottslighet	Infrastrukturdepartementet
Bättre registerförfattningar och sekretessbestämmelser		
39	Översyn av informationsutbyte i syfte att motverka fusk och brottslighet i arbetslivet	Finansdepartementet
40	Förbättrade möjligheter till informationsutbyte i syfte att brottsbekämpningen ska bli mer effektiv	Justitiedepartementet
41	Översyn av utökade möjligheter till informationsutbyte för att upptäcka oegentligheter inom assistansbranschen	Justitiedepartementet
42	Översyn av utökade möjligheter att behandla personuppgifter för kontrolländamål	Socialdepartementet
43	Översyn av Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens regler om dataskydd	Finansdepartementet
Utvecklat internationellt- och EU-samarbete		
44	Utveckla samarbetet mellan myndigheter i EU	Arbetsmarknadsdepartementet Socialdepartementet
45	Ökad kunskap i EU om förebyggande åtgärder	Justitiedepartementet

3.1 Minska utrymmet för kriminella aktörer på arbetsmarknaden

Överträdelse av lagar och regler inom arbetslivet är skadligt för arbetstagare, för arbetslivet och för verksamhetsutövare som vill göra rätt för sig.

Verksamhetsutövare som tar långsiktigt ansvar för sina arbetstagare, för arbetsmiljön på arbetsplatsen samt betalar skatter och avgifter ska inte trängas ut eller drabbas av osund konkurrens från verksamheter där arbetslivskriminalitet förekommer. Det ska bli svårare för oseriösa eller kriminella aktörer att erbjuda sina varor och tjänster, att ta sig in på marknader och att bedriva verksamhet i strid med regler och avtal. För att uppnå det behöver befintliga regelverk och nya regelverk utvecklas som gör det svårare att fuska. Det kan handla om motståndskraftiga system för offentlig upphandling, arbetskraftsinvandring och utbetalningar från välfärdssystemen. Det är även viktigt att myndigheternas handläggning av förmåner och stöd är rättssäker, effektiv och präglas av god service och tillgänglighet för enskilda och företag som ansöker om förmåner och stöd från våra trygghetssystem. Det är en förutsättning för att enskilda och företag bl.a. ska kunna tillvarata sina rättigheter och fullgöra sina skyldigheter och för att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Åtgärd 1. Höjt försörjningskrav för arbetskraftsinvandrare

En lagrådsremiss beslutades den 9 juni 2022 med förslag om ett höjt försörjningskrav för arbetskraftsinvandrare. Förslaget syftar till att stärka arbetskraftsinvandrarens ställning på arbetsmarknaden och motverka konkurrens med låga löner. Enligt förslaget ska en arbetskraftsinvandrare ha en anställning som möjliggör en god försörjning i stället för som i dag enbart kunna försörja sig. Ett höjt försörjningskrav kan medföra förbättringar för arbetstagaren, t.ex. genom att det kan bli lättare att konstatera om någon arbetar under uppenbart orimliga villkor, vilket krävs för att det ska vara fråga om människoexploatering. En högre lägstanivå på försörjningskravet skulle även kunna bidra till att avskräcka mindre seriösa arbetsgivare från att utnyttja systemet för arbetskraftsinvandring.

Åtgärd 2. Förordningar om anställningssubventioner ändras för att förhindra utbetalningar till oseriösa aktörer

En del av det som benämns arbetslivskriminalitet rör missbruk av välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system. Det handlar bl.a. om utnyttjande av arbetsmarknadspolitiska insatser och program. För att ge Arbetsförmedlingen möjlighet att hindra utbetalningar till oseriösa aktörer och på så sätt motverka att arbetstagare utnyttjas skärps regeringens

förordningar om olika anställningssubventioner. Det gäller förordningarna med subventioner för nystartsjobb, yrkesintroduktionsanställningar, särskilt anställningsstöd och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, samt förordning för hantering av personuppgifter. Förordningsändringarna träder i kraft den 1 september 2022.

Åtgärd 3. Översyn av F-skattesystemet

Det förekommer att verksamhetsutövare som bryter mot lagar och regler för att vinna konkurrensfördelar också bryter mot regler om skatter och avgifter. Förutsättningarna för konkurrens på lika villkor kan förbättras genom att motverka skattefusk och skatteundandraganden. I utredningen F-skattesystemet – en översyn (SOU 2019:31) konstaterades att det finns anledning att överväga ändringar av bestämmelserna i skatteförfarandelagen för att ge företagen bättre förutsättningar att konkurrera på lika villkor genom åtgärder som motverkar skattefusk och skatteundandraganden. Förbättrade möjligheter att kontrollera att endast de som bedriver näringsverksamhet är godkända för F-skatt kan också motverka att skyddsregler för arbetstagare kringgås. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Åtgärd 4. Översyn av stödet vid korttidsarbete

Arbetslivskriminalitet kan omfatta missbruk av välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system, t.ex. stödet vid korttidsarbete. Stöd vid korttidsarbete kan efter godkännande av Skatteverket lämnas till arbetsgivare som har fått tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter. Regeringen har tillsatt en kommitté för att bl.a. analysera behovet av förändrad och förstärkt reglering för att förhindra felaktiga utbetalningar och missbruk samt för att öka möjligheterna att lagföra misstänkta brott (dir. 2021:79). Kommittén lämnade den 31 maj 2022 delbetänkandet Korttidsarbete under pandemin – en utvärdering av stödets betydelse (SOU 2022:30) och slutbetänkande ska lämnas den 30 november 2022.

Åtgärd 5. Översyn av vissa regler för rot- och rutavdrag, uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen samt systemen med personalliggare

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över uppgifterna på individnivå i arbetsgivardeklarationen och vissa frågor kopplade till personalliggare samt till skattereduktion för hushållsarbete och grön teknik. Syftet med översynen är bl.a. att motverka välfärdsfusk och arbetslivskriminalitet. Utredaren ska bl.a. se över om de uppgifter som i dag

lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen är ändamålsenliga för syftet att bekämpa skatteundandragande och skattefusk. Eftersom fusk och fel minskar den konkurrensutjämnande effekten av rut- och rotavdragen och gör det svårt för konsumenter att välja företag som följer reglerna finns ett behov av en översyn av regelverket för rut och rot. I samband med detta finns behov av en bedömning av om, och i så fall hur, hårdare krav bör ställas på företag som vill utföra rot- och rutarbeten samt om, och i så fall hur, företag som missköter sig, t.ex. genom att bryta mot föreskrifter, regler och lagar, ska kunna uteslutas från möjligheten att erbjuda avdragsgilla rot- och rutarbeten. Inom ramen för detta bör frågan om kollektivavtal som särskilt kvalificeringskrav undersökas. Det finns därtill behov av en översyn av systemet med personalliggare och dess effektivitet så att det kan förbättras och utvecklas. Uppdraget ska delredovisas senast den 31 augusti 2023 och slutredovisas senast den 30 augusti 2024.

Åtgärd 6. Översyn av regler om entreprenörsansvar och eventuell utvidgning till att omfatta fler branscher

En följd av arbetslivskriminalitet är att seriösa verksamhetsutövare utsätts för osund konkurrens från oseriösa aktörer som bryter mot lagar och regler. Långa entreprenadskedjor försvårar granskning och insyn, vilket både ökar förekomsten, och försvårar upptäckten, av oseriösa verksamhetsutövare i varje led av en sådan kedja. När lagen om entreprenörsansvar (2018:1472) trädde i kraft 2019 bedömdes entreprenörsansvaret i bygg- och anläggningsbranschen kunna gynna en sund marknad med konkurrens på lika villkor genom att arbetstagare gavs ett utökat skydd för att få ut sin lön då arbetstagaren kunde vända sig mot entreprenörer högre upp i en entreprenadkedja med sitt krav. Regeringen har tillsatt en utredning med uppdrag att utvärdera entreprenörsansvaret i bygg- och anläggningsbranschen och bedöma om lagstiftningen fått avsedd effekt (dir. 2022:70). Uppdraget innefattar även att överväga om entreprenörsansvaret bör förändras för att få avsedd effekt samt om det bör utvidgas till att gälla i fler branscher. Uppdraget ska redovisas senast den 28 april 2023.

Åtgärd 7. Översyn av upphandlingsregelverk för effektivare leverantörskontroll vid tilldelning av offentliga kontrakt

Arbetslivskriminalitet kan bl.a. handla om att oseriösa verksamhetsutövare bryter mot lagar och regler eller avtal i arbetslivet på bekostnad av arbetstagarna. Exempel på detta är överträdelser av regelverken om arbetsmiljö och arbetstid. Oseriösa eller kriminella aktörer kan genom osund konkurrens tränga ut seriösa verksamhetsutövare. Sådana risker ökar genom

komplexa affärsmodeller med långa och komplicerade kedjor av underleverantörer. För att bättre kunna stänga ute kriminella och oseriösa verksamhetsutövare och dennes underentreprenörer har regeringen tillsatt en utredning den 2 juni 2022 (dir. 2022:50). Utredningen ska lämna förslag på hur den kontroll som görs av leverantörer vid tilldelning av offentliga kontrakt ska bli effektivare och mer tillförlitlig. Utredningens uppdrag är även att analysera möjligheterna att begränsa antalet underleverantörsled vid offentlig upphandling. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2023.

Åtgärd 8. Översyn av systemet med arbetskraftinvandring, bl.a om ett nytt effektivt system för arbetsmarknadsprövning

Arbetskraftsinvandring har flera beröringspunkter med arbetslivskriminalitet. Enligt en kartläggning av Utredningen om arbetskraftsinvandring är ett av huvudproblemen att de tillstånd och de handlingar som visas upp är äkta men baseras på felaktiga uppgifter. Enligt kartläggningen förekommer det även att utländska arbetstagare betalat arbetsgivaren för att få ett anställningserbjudande och att kostnaden för tillståndet konstrueras som en skuld till arbetsgivaren som arbetstagaren ska betala tillbaka genom arbete hos arbetsgivaren. Den 1 juni 2022 trädde skärpta och förbättrade regler om arbetskraftsinvandring i kraft (prop. 2021/22:134). Syftet med de nya reglerna är bl.a. att motverka att utländska arbetstagare utnyttjas med t.ex. lägre löner och sämre arbetsvillkor än vad som gäller för arbetstagare redan bosatta i Sverige. Ändringarna innebär bl.a. ett krav på anställningsavtal för att arbetstillstånd ska kunna beviljas och att effektivare kontroller av anställningsvillkor vid arbetskraftsinvandring införs.

För att motverka missbruk av systemet för arbetskraftsinvandring och att arbetskraftsinvandrare utnyttjas avser regeringen att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå ändringar i det nuvarande regelverket för arbetskraftsinvandring. Utredningen ska bl.a. analysera och ta ställning till hur ett nytt och effektivt system för arbetsmarknadsprövning vid arbetskraftsinvandring kan utformas. Det förekommer t.ex. att vissa arbetsgivare anställer arbetskraft som saknar rätt att vistas eller arbeta i Sverige. Vid myndighetsgemensamma kontroller som genomförs för att motverka arbetslivskriminalitet upptäcks ibland sådan utländsk arbetskraft. För att ytterligare motverka detta utnyttjande av utsatta människor ingår därför i uppdraget att ta ställning till om den särskilda avgiften för den som anställer en utlänning som saknar rätt att vistas eller arbeta i Sverige ska höjas och differentieras.

Åtgärd 9. Översyn av åtgärder för att förhindra otillåten påverkan och korruption

Otillåten påverkan och korruption kan vara ett verktyg för de aktörer som ägnar sig åt arbetslivskriminalitet. Regeringen avser att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av vilka åtgärder som behövs för att motverka otillåten påverkan och korruption. Syftet med utredningen är att säkerställa att samhället vidtar tillräckliga åtgärder på kort och lång sikt för att förebygga och bekämpa otillåten påverkan och korruption.

3.2 Effektivare tillsyn och kontroll

Arbetslivskriminalitet innebär ofta att oseriösa eller kriminella verksamhetsutövare kombinerar överträdelser inom flera sektorer och områden, vilket skapar effektiva brottsupplägg och kan tränga ut seriösa verksamhetsutövare. Överträdelser av konkurrensregler kan medföra risker bl.a. för arbetstagare och en avskräckande konkurrenstillsyn är därför väsentlig för att effektivt och varaktigt motverka arbetslivskriminalitet, där Konkurrensverket som tillsynsmyndighet har en viktig roll. För att effektivt motverka, upptäcka och bekämpa arbetslivskriminalitet krävs ett starkt och effektivt kontrollarbete och fler förebyggande åtgärder, däribland flera typer av myndighetsövergripande samarbeten och funktioner. En förebyggande åtgärd är även att arbeta för att göra det lätt att göra rätt för den som ansöker om ekonomiska förmåner eller stöd och att skapa strukturer som gör det enkelt att upptäcka fusk och felaktigheter samt att försvåra genomförandet av olika typer av brott.

Åtgärd 10. Stärkt kontroll och kvalitet i folkbokföringen samt ett stärkt system för samordningsnummer

Om uppgifter i folkbokföringsdatabasen om personer som är folkbokförda eller har tilldelats ett samordningsnummer är felaktiga kan det ge stora spridningseffekter i hela samhället och användas som ett verktyg för bl.a. välfärdsbrottslighet och arbetslivskriminalitet. Regeringen har vidtagit åtgärder för att minska fel i folkbokföringen och stärka systemet för samordningsnummer.

I propositionen Stärkt kontroll och kvalitet i folkbokföringen (prop. 2021/22:217) föreslår regeringen bl.a. att Skatteverket ska få utökade befogenheter att besluta om förelägganden och kontrollbesök. Vidare föreslås en stärkt identitetskontroll vid bl.a. folkbokföring efter inflyttning till Sverige. Den som lämnar en anmälan om inflyttning till Sverige ska bl.a. inställa sig personligen hos Skatteverket för identitetskontroll. För att

ytterligare stärka identitetskontrollen i samband med bl.a. inflyttning lämnas även förslag som innebär att Skatteverket ges möjlighet att kontrollera biometriska uppgifter som finns lagrade i de handlingar som ska överlämnas vid kontrollen. Den som är föremål för identitetskontroll ska vara skyldig att på begäran låta Skatteverket ta fingeravtryck och en ansiktsbild.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2022 och 1 september 2023. Riksdagen beslutade den 9 juni 2022 i enlighet med regeringens förslag (bet. 2021/22:SkU28, rskr. 2021/22:372).

Regeringen beslutade vidare den 7 juni 2022 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslag som ska stärka systemet med samordningsnummer. I lagrådsremissen föreslås att bestämmelser om samordningsnummer ska regleras i en ny lag och att Skatteverket ska ta över ansvaret för bl.a. identitetskontroller vid tilldelning och förnyelse av samordningsnummer. Samordningsnummer ska med förslaget kunna tilldelas i tre nivåer beroende på vilken identitetskontroll som föregått tilldelningen och den som tar emot uppgifter om samordningsnummer ska få tydlig information om vilken bedömning av identiteten som har gjorts. Vidare föreslås en stärkt identitetskontroll för den som ska tilldelas ett samordningsnummer med uppgift om att han eller hon har styrkt sin identitet. Identitetskontrollen ska i dessa fall ska vid personlig inställelse och för att ytterligare stärka identitetskontrollen lämnas även förslag som innebär en möjlighet för den myndighet som utför identitetskontrollen att kontrollera biometriska uppgifter som finns lagrade i de handlingar som ska överlämnas vid kontrollen. Den som är föremål för identitetskontroll ska vara skyldig att på begäran låta myndigheten ta fingeravtryck och en ansiktsbild. I lagrådsremissen lämnas även förslag att införa en skyldighet för samtliga myndigheter att underrätta Skatteverket om misstänkta fel avseende personer med samordningsnummer. De nya reglerna föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 september 2023.

Åtgärd 11. Stärkta kontrollmöjligheter genom bättre rapportering och utbyte av information om inkomster från digitala plattformar

I dag är kontrollmöjligheterna mer begränsade inom plattformsekonomin än inom den traditionella ekonomin. Regeringen remitterade i april 2022 mot denna bakgrund och för att genomföra ett EU-direktiv en promemoria med förslag om rapportering och utbyte av upplysningar om inkomster från digitala plattformar (Fi2022/01386). Det övergripande syftet med förslaget är att förhindra skattebedrägeri, skatteundandragande och skatteflykt. I promemorian föreslås ett nytt regelverk som innebär att operatörer av

digitala plattformar årligen ska lämna uppgifter om vilka säljare (av varor eller personliga tjänster) eller uthyrare (av fast egendom eller transportmedel) som använder plattformen och vilka inkomster de fått under året till följd av denna verksamhet. Vidare föreslås ett regelverk som reglerar det automatiska utbytet av dessa uppgifter mellan Skatteverket och berörda myndigheter i andra länder. Det föreslås även en ny form av revision som kan utföras gemensamt mellan myndigheter i olika EU-medlemsstater, s.k. gemensamma revisioner. Förslagen föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 januari 2023.

Åtgärd 12. Inrättande av regionala center mot arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminalitet berör många myndigheters verksamhetsområde. För att effektivt motverka, upptäcka och bekämpa arbetslivskriminalitet krävs därför myndighetsövergripande samarbete. Regeringen har gett nio myndigheter i uppdrag att utveckla en varaktig samverkan mot arbetslivskriminalitet samt att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet (A2022/00333). Centren ska fungera som nav för myndigheternas planering, genomförande och uppföljning av gemensamma aktiviteter, med fokus på myndighetsgemensamma kontroller. Uppdraget att inrätta regionala center och om varaktig myndighetssamverkan ska delredovisas 30 juni 2022 och slutredovisas i samband med Arbetsmiljöverkets årsredovisning 2023.

Åtgärd 13. Översyn av regelverk för att förhindra användandet av företag som brottsverktyg

Brott inom och mot företag snedvrider konkurrensen för seriösa verksamhetsutövare och innebär att samhället berövas på skatteintäkter. Det är viktigt att företagsregistreringar baserade på falska uppgifter kan förhindras och att bl.a. Bolagsverket löpande kan underrätta tillsynsmyndigheter och brottsutredande myndigheter om ändringar i företag som riskerar att användas i brottslig verksamhet bl.a. arbetslivskriminalitet. Regeringen har tillsatt en utredning för att motverka att företag används för att begå brott och oegentligheter (dir 2021:115). Uppdraget är bl.a. att utreda om Bolagsverkets uppdrag bör utökas i ett brottsförebyggande syfte, att bedöma om det bör införas en särskild straffbestämmelse om bolagskapningar samt lämna förslag på ett återinförande av revisionsplikten för små aktiebolag. Uppdraget slutredovisas senast den 22 juni 2023.

Åtgärd 14. Översyn av tillsynssystemen kring arbete med asbest

Ett centralt och vanligt inslag i arbetslivskriminalitet är att arbetstagare inte har de arbetsförhållanden de har rätt till enligt arbetsmiljörregelverket.

Exempel på brister i den yrkesmässiga hanteringen av asbest är att kringgå kraven på utbildning om asbesthantering och kraven vid hantering av asbest. Sådana brister kan göras medvetet, genom arbetslivskriminalitet, för att öka den ekonomiska vinsten. Bristfällig asbesthantering medför allvarliga hälsorisker både för personer som hanterar asbest yrkesmässigt och för de personer som sedan vistas i felaktigt asbestsanerade lokaler, eftersom asbestdamm i sådana fall kan kvarstå i inomhusluften. Brister i hanteringen av asbest medför också ökade kostnader för samhället, t.ex. i form av ökade antal sjukdomsfall och försämrad folkhälsa. Regeringen har gett Arbetsmiljöverket i uppdrag att bl.a. redovisa hur myndigheten arbetar med uppföljning och kontroll av arbete med asbest och lämna åtgärdsförslag som syftar till att öka möjligheten att upptäcka fusk, fel eller tillkortakommanden i utbildningsledet. Arbetsmiljöverket ska redovisa uppdraget den 30 november 2022. Regeringen har också gett Boverket i uppdrag att bl.a. kartlägga inom vilka områden kunskap om förekomst och hantering av asbest i byggnader brister och föreslå hur information och kunskap om hur asbest ska hanteras vid byggnadsarbeten kan stärkas för olika målgrupper. Boverket ska redovisa uppdraget senast den 31 mars 2023.

Åtgärd 15. Översyn av regelverket kring tillfällig föräldrapenning för att minska utrymmet för fusk och felaktiga utbetalningar

Tillfällig föräldrapenning som exempelvis kan betalas ut till den som avstått från arbete vid barns sjukdom, är den socialförsäkringsförmån med högst andel felaktiga utbetalningar och misstänkt avsiktliga fel. Ett minskat utrymme för fusk och felaktiga utbetalningar av tillfällig föräldrapenning samt stärkta kontrollmöjligheter kan bidra till att motverka arbetslivskriminalitet. Regeringen har tillsatt en utredning som syftar till att modernisera, renodla och förenkla regelverket för att minska utrymmet för fusk och felaktiga utbetalningar samt att stärka möjligheterna till kontroll (Dir. 2020:114). Utredningens slutbetänkande Rätt och lätt – ett förbättrat regelverk för VAB (SOU 2022:31) presenterades den 3 juni 2022 och remitterades den 17 juni 2022.

Åtgärd 16. Översyn av tillsynsarbetet kring A1-intyg för att motverka fusk och fel i gränsöverskridande socialförsäkringsfrågor

Det är väsentligt att beslut om i vilket land en person ska vara försäkrad och betala socialavgifter är korrekta. Falska eller felaktiga intyg om vilken medlemsstats lagstiftning som ska tillämpas, s.k. A1-intyg, kan leda till att arbetstagaren eller egenföretagaren inte får tillgång till de sociala trygghetssystem som han eller hon har rätt till och att socialavgifter inte

betalas. Sådana fel eller fusk kan även medföra osund konkurrens. Försäkringskassan har därför fått i uppdrag (S2022/01060) att bl.a. redovisa hur myndigheten arbetar med kontroller av beslut om tillämplig lagstiftning fattade av andra institutioner inom EU/EES och att vid behov lämna åtgärdsförslag. Uppdraget redovisades den 18 juni 2022. Frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Åtgärd 17. Utveckla arbetet med regelefterlevnad och effektivare kontroller i transportbranschen

Transportbranschen har identifierats som en särskild riskbransch när det gäller arbetslivskriminalitet. Regeringen anser att det är viktigt med schyssta villkor, sund konkurrens och ökad trafiksäkerhet inom yrkestrafiken. Regeringen tillsatte 2019 en utredning med uppdrag (dir 2019:51) att se över hur kontrollverksamheten av yrkestrafik på väg bedrivs och lämna förslag för att fler ska följa reglerna på området. Utredningens betänkande (SOU 2021:31) presenterades den 28 april 2021 och bereds i Regeringskansliet.

Polismyndigheten ska i samband med årsredovisningen 2022 redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för fortsatt utveckling och förbättring av arbetet för ökad regelefterlevnad i trafiken och för att förebygga och bekämpa annan brottslighet på väg. Nämnade åtgärder bidrar även till att motverka och upptäcka arbetslivskriminalitet i transportbranschen, t.ex. systematiskt fusk med kör- och vilotider.

Åtgärd 18. Nationell modell för kartläggning av kriminella nätverk

Arbetslivskriminalitet finansierar organiserad brottslighet och bedöms vara ett av de enskilt största brottsområdena inom organiserad ekonomisk brottslighet. Regeringen har därför gett Polismyndigheten, genom regleringsbrev för budgetåret 2022, i uppdrag att i samband med årsredovisningen 2022 redovisa uppföljningen av den nationella modell för kartläggning av kriminella nätverk som myndigheten har i uppdrag att ta fram. Modellen ska möjliggöra nationell och regional kartläggning och kunna följas upp årligen. Polismyndighetens redovisning ska visa hur kartläggningen används och i vilka åtgärder den har resulterat.

Åtgärd 19. Översyn av regler för sjukpenninggrundande inkomst

Flera olika förmåner som Försäkringskassan betalar ut baseras på sjukpenninggrundande inkomst och har nära koppling till arbetslivet. Det är därför väsentligt att den sjukpenninggrundande inkomsten är korrekt. Regeringen har tillsatt en utredning som bl.a. ska se över hur regelverket för

sjukpenninggrundande inkomst ska ge ökad trygghet och förutsebarhet för enskilda samt stärkt kvalitet och effektivitet i handläggningen och minska de felaktiga utbetalningarna (dir 2021:90). Uppdraget ska redovisas senast den 20 april 2023.

Åtgärd 20. Utredning om en myndighetsgemensam tipsfunktion för arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminalitet spänner ofta över flera myndigheters ansvarsområden och enskilda kan därför behöva kontakta flera olika myndigheter för att lämna information om missförhållanden hos ett företag. Detta skapar problem både för myndigheterna och för enskilda. Delegationen mot arbetslivskriminalitet ska därför utreda förutsättningarna för en myndighetsgemensam tipsfunktion om arbetslivskriminalitet. En gemensam ingång för tips om misstänkt arbetslivskriminalitet skulle kunna förenkla tipslämnande för enskilda och bidra till att fler missförhållanden anmäls och därmed ge bättre underlag för analyser och för fler och träffsäkrare tillsynsåtgärder. Inom ramen för uppdraget ska delegationen också undersöka möjligheten att skapa en prioriterad ingång till myndighetssamverkan för informationslämnande av t.ex. arbetsmarknadens parter och kommuner. Uppdraget i denna del ska redovisas senast 17 juni 2023. Delegationens uppdrag i dess helhet slutredovisas i februari 2025.

Åtgärd 21. Översyn av de regionala skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet

Regionala skyddsombud är centrala i arbetsmiljöarbetet. Det förekommer att skyddsombud upptäcker misstänkt utnyttjande av arbetstagare, som saknar kunskaper om sina rättigheter i arbetslivet. Skyddsombuden bidrar också med en närvaro på arbetsplatser som kan försvåra för oseriösa aktörer att undgå upptäckt. Regeringen har tillsatt en utredning för att utvärdera skyddsombudens verksamhet samt föreslå hur de kan ges bättre förutsättningar att utföra sitt arbete (dir 2021:81). Utredaren ska bl.a. undersöka vilken roll skyddsombud kan ha för att bidra till att motverka arbetslivskriminalitet och arbetskraftsexploatering och vid behov föreslå hur detta arbete kan underlättas. Uppdraget ska redovisas senast den 19 augusti 2022.

Åtgärd 22. Effektivare tillsyn över socialtjänsten

Arbetslivskriminalitet kan omfatta missbruk av välfärdsystemen. Den demokratiska kontrollen över välfärden behöver stärkas, vilket kan motverka att oseriösa verksamhetsutövare, som utnyttjar arbetstagare på olika sätt, tar

sig in på välfärdsmarknaden. Det är därför viktigt att tillsyn och kontroll över privata utförare inom socialtjänsten eller LSS är tillräcklig och effektiv. Tillsyn är ett viktigt instrument för att hindra oseriösa verksamhetsutövare att ta sig in på välfärdsmarknaden. Regeringen har tillsatt en utredning om hur tillsynen över socialtjänsten kan stärkas och bli effektivare (Dir 2022:65) I uppdraget ingår bl.a. att analysera och ta ställning till om och hur Inspektionen för vård och omsorg i sin tillsyn ska kunna granska hur kommuner kontrollerar och följer upp sina avtal med privata utförare inom socialtjänsten eller LSS, och om kommuner bör åläggas en skyldighet att rapportera förändringar i avtal med sådana utförare t.ex. på grund av brister i verksamhetsutövarens utförande. Uppdraget ska redovisas senast den 29 mars 2024.

3.3 Mer kännbara sanktioner

Precis som det ska vara enkelt att upptäcka överträdelser av lagar och regler är det väsentligt att straffen vid upptäckt är kännbara. Det ska aldrig löna sig att begå brott, utnyttja arbetstagare eller skaffa sig konkurrensfördelar genom att åsidosätta anställdas rätt till en trygg arbetsmiljö och sociala tryggheter i arbetslivet. Mer kännbara sanktioner kan både handla om att höja sanktionsavgifter för att säkra att de är ändamålsenliga och avskräckande men också skärpta straff och att införa nya brottsrubriceringar.

Åtgärd 23. Illegal utbildningsverksamhet på transportområdet straffbeläggs

Illegal utbildningsverksamhet utgör ett hot mot trafiksäkerheten och riskerar att gynna kriminella nätverk som tjänar pengar på verksamheten, vilket snedvrider konkurrensen gentemot lagliga körskolor med tillstånd för verksamheten. Fusket av den illegal utbildningsverksamheten pressar villkoren för de lagliga körskolornas verksamhet vilket kan påverka villkoren och säkerheten för anställda. Den 22 mars 2022 föreslog regeringen att kriminaliseringen av illegal utbildningsverksamhet på transportområdet utvidgas och att straffet för tillståndslös verksamhet ska vara fängelse i högst två år. (prop. 2021/22:190). Riksdagen beslutade den 21 juni 2022 i enlighet med regeringens förslag. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2023.

Åtgärd 24. Social konditionalitet i den gemensamma jordbrukspolitiken ska införas

EU:s gemensamma jordbrukspolitik innehåller administrativa sanktioner för stödmottagare som inte uppfyller vissa stödvillkor. För den kommande stödperioden 2023–2027 har stödvillkor införts som gäller delar av lagstiftningen för arbetsvillkor, arbetsmiljö och säkerhet samt om

arbetsutrustning. Denna sociala konditionalitet ska införas senast den 1 januari 2025

Kontroll av efterlevnaden av lagstiftningen ska skötas av behörig myndighet. När det gäller områden där arbetsmarknadens parter ansvarar för efterlevnaden av lagstiftningen (där det inte finns tillsynsmyndighet) är avsikten med förslaget att endast basera systemet på fällande domar. Den myndighet som utbetalar jordbruksstöd, ska enbart hantera de administrativa avdragen på stöden. Av lagstiftningen framgår att hänsyn ska tas till nationella arbetsmarknadsmodeller.

Regeringskansliets arbete med implementeringen av stödvillkoren inleds i närtid och sker i samråd med Arbetsmiljöverket, Jordbruksverket och arbetsmarknadens parter.

Åtgärd 25. Översyn av regelverk för att utvidga kriminalisering av arbetskraftsexploatering

Utnyttjande och exploatering av utländska arbetstagare innebär arbetslivskriminalitet. I verksamheter där sådant förekommer används företag som brottsverktyg. Regeringen tillsatte i februari 2020 en utredning, vars uppdrag bl.a. omfattade en översyn av reglerna om arbetskraftsinvandring. Utredningen konstaterade svårigheter att väcka åtal för människoexploatering eller människohandel för tvångsarbete och att det förekommer att utländsk arbetskraft har betalat för anställningserbjudande eller arbetstillstånd (SOU 2021:88). Utredningen föreslog att två nya brott ska införas: exploatering av utländsk arbetskraft och förbud mot handel med anställningserbjudande. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Åtgärd 26. Utvidgad kriminalisering av organiserande av människosmuggling och bättre verktyg för att motverka missbruk av regelverket för arbetskraftsinvandring

Den 1 juni 2022 trädde skärpta och förbättrade regler om arbetskraftsinvandring i kraft (prop. 2021/22:134). Syftet med de nya reglerna är bl.a. att motverka missbruk av regelverket för arbetskraftsinvandring och utnyttjande av utländska arbetstagare. Ändringarna innebär bl.a. att brottet organiserande av människosmuggling utvidgas så att även tillstånd som har utfärdats på grundval av osanna uppgifter omfattas av kriminaliseringen och att arbetsgivare får vitesföreläggas att lämna skriftlig uppgift till Migrationsverket om de anställningsvillkor som gäller för utlänningen.

Åtgärd 27. Översyn av hanteringen av bidragsbrott i syfte att minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

Vissa bidragsbrott kan utgöra arbetslivskriminalitet. Regeringen tillsatte den 3 juni 2021 2021 års bidragsbrottsutredning (dir 2021:39). Utredningen ska bl.a. göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott och lämna förslag om ett administrativt sanktionssystem för vissa bidragsbrott. Utredningen lämnade delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37) den 15 juni 2022 och delbetänkandet remitterades den 20 juni. Slutredovisning av uppdraget sker senast den 31 augusti 2023.

Åtgärd 28. Skärpta sanktioner inom transportområdet

Transportsektorn har identifierats som en särskild riskbransch för arbetslivskriminalitet. Överträdelse av kör- och vilotider för förare är ett mycket effektivt sätt att spara pengar på, dvs. förbättra sina inkomster. Samtidigt utsätts förarna för fara när de inte får den dygns- eller veckovila och raster de har rätt till, vilket även påverkar trafiksäkerheten i samhället. Regeringen har vidtagit åtgärder som gör att Sverige har genomfört EU:s nya regler på området, det så kallade mobilitetspaketet som antogs 2020. Reglerna syftar till att förbättra förarnas arbetsvillkor och försvåra för transportföretag att utnyttja arbetstagare för att vinna konkurrensfördelar. Från den 24 maj 2021 gäller nya sanktionsavgifter vid överträdelse av reglerna om kör- och vilotider samt om färdskrivare. Samtidigt infördes regler om att utländska transportföretag ska betala ett förskott för avgiften omedelbart vid vägkontrollen. Regeringen har vid sidan av genomförandet av EU-regler även från den 1 december 2021 höjt sanktionsavgiften vid otillåtna cabotagetransporter till 60 000 kronor. Den 15 juni 2022 började nya regler vid utstationering av förare att gälla (prop. 2021/22:234). De nya reglerna ställer bland annat krav på att arbetsgivare som utstationerar förare ska anmäla utstationering genom en utstationeringsdeklaration. Det utländska transportföretaget ska se till att föraren vid en vägkontroll kan visa upp en kopia av utstationeringsdeklarationen. Saknas en kopia av deklarationen ska det utländska transportföretaget påföras en sanktionsavgift på 60 000 kronor. Regeringen gav den 17 mars 2022 Transportstyrelsen i uppdrag att analysera och följa upp mobilitetspaketets genomförande i Sverige. Uppdraget ska slutredovisas till senast den 8 mars 2024 (I2022/00693).

3.4 Bättre samarbete mellan myndigheter, kommuner och arbetsmarknadens parter

En viktig del i arbetet mot arbetslivskriminalitet är olika former av myndighetssamverkan. Detta eftersom de mest systematiska formerna av arbetslivskriminalitet faller inom flera myndigheters ansvarsområden. Idag pågår myndighetssamverkan bland annat mot arbetslivskriminalitet, mot organiserad brottslighet och inom Motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter (MUR). Det krävs även samarbete mellan myndigheter, kommuner och arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer. Delegationen mot arbetslivskriminalitets samarbete med relevanta myndigheter är också avgörande för att för att motarbeta exploatering av arbetskraft och andra avancerade brottsupplägg (dir. 2021:74). Arbetsmarknadens parter har bl.a. genom sin branschkunskap en särskild förståelse för utvecklingen och omfattningen av arbetslivskriminaliteten. Dessutom kan de agera för att minska risken för arbetslivskriminalitet. Kommunerna utövar tillsyn och kontroll inom miljö- och hälsoskyddsområdet och kommunernas socialtjänster kan spela en viktig roll i fråga om skydd och stöd till individer som utsätts för exempelvis arbetskraftsexploatering.

Åtgärd 29. Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

Kommunerna har en särskilt viktig roll i det lokala brottsförebyggande arbetet. Den 16 juni 2022 beslutade regeringen en lagrådsremiss med förslag som innebär att kommunerna får ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete i kommunen. Förslagen utgår från betänkandet Kommuner mot brott (SOU 2021:49) och innebär bl.a. att kommunerna ska ta fram en lägesbild över den lokala brottsligheten samt besluta en åtgärdsplan. Kommunerna ska också ansvara för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet och inrätta en samordningsfunktion. Lagen föreslås huvudsakligen träda i kraft den 1 juli 2023.

Åtgärd 30. Delegation mot arbetslivskriminalitet

Regeringen har inrättat en nationell delegation mot arbetslivskriminalitet, med uppdrag att ur ett samhällsövergripande perspektiv verka samlande och stödande i förhållande till aktörer som motverkar arbetslivskriminalitet samt främja samverkan och erfarenhetsutbyte dem emellan. Delegationen ska förstärka kunskapen om arbetslivskriminaliteten i Sverige, bl.a. om dess omfattning och om hur myndigheters samverkan mot arbetslivskriminalitet kan utvecklas. Delegationen ska även sprida kunskap om internationella

erfarenheter, bl.a. vad gäller bekämpning av arbetslivskriminalitet i Norge. Delegationens uppdrag i dess helhet slutredovisas i februari 2025.

Åtgärd 31. Varaktig myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet

Kampen mot arbetslivskriminalitet kräver god samverkan mellan berörda myndigheter, kommuner och parter på arbetsmarknaden. Regeringen har gett nio myndigheter i uppdrag att inom ramen för en varaktig samverkan mot arbetslivskriminalitet och inrättandet av regionala center mot arbetslivskriminalitet (åtgärd 13) vidareutveckla samrådet med arbetsmarknadens parter såväl regionalt som nationellt. De nio myndigheterna kan även samverka med de kommuner och andra myndigheter som bedöms vara relevanta för uppdraget.

Uppdraget(A2022/00333) ska delredovisas 30 juni 2022 och slutredovisas i samband med Arbetsmiljöverkets årsredovisning 2023.

Åtgärd 32. Översyn av samrådsförfarande vid anvisning till arbetsmarknadspolitiska program eller insatser

Arbetsmarknadens parter har en betydande roll i det aktiva arbetet mot arbetslivskriminalitet, och mot osund konkurrens. Regeringen tillsatte 2021 en utredning med uppdrag att se över förutsättningarna för ett väl fungerande samrådsförfarande mellan Arbetsförmedlingen och arbetstagarorganisationer innan en arbetssökande anvisas deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program eller insats som förlagts till en arbetsplats (A 2021:C).

Arbetssökande ska inte kunna anvisas en arbetsmarknadspolitisk åtgärd som är förlagd till en arbetsplats där arbetslivskriminalitet kan förekomma.

Utredningen har sett över hur arbetstagarorganisationernas yttranden om arbetsplatsens lämplighet ändamålsenligt kan komplettera

Arbetsförmedlingens beslutsunderlag inför anvisning till arbetsmarknadspolitisk åtgärd, dvs. bidra till att säkerställa korrekta beslut om program och insatser vilket långsiktigt kan motverka arbetslivskriminalitet. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Åtgärd 33. Stärkt arbete mot människohandel

Arbetskraftsexploatering innebär utnyttjande av arbetskraft genom exempelvis orimligt låga löner, orimligt långa arbetstider och dålig arbetsmiljö, vilket i sig utgör arbetslivskriminalitet. Arbetskraftsexploatering är ett allvarligt och ökande samhällsproblem som skadar de arbetstagare som utnyttjas, möjliggör lägre personalkostnader för företag som därmed förvrider konkurrensen, och gynnar organiserad brottslighet. Den som

utnyttjar människor för arbete under mycket dåliga villkor kan dömas för människohandel för tvångsarbete eller människoexploatering för tvångsarbete eller arbete under uppenbart orimliga villkor enligt brottsbalken (1962:700). Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag att samordna det nationella arbetet mot människohandel för alla ändamål, utveckla samverkan mellan myndigheter och andra aktörer, liksom med internationella aktörer, och att bistå myndigheter med metodstöd och kompetensutveckling i arbetet mot människohandel. För att stärka sitt förebyggande arbete mot människohandel samt genomföra insatser för att säkra skydd och stöd till utsatta för sexuell exploatering, prostitution och människohandel har myndigheten fått 20 miljoner kronor för 2022. Myndigheten ska också fortsätta fördela medel till det nationella stödprogrammet som drivs av Plattformen Civila Sverige mot människohandel, samt det frivilliga återvändandeprogrammet för offer för människohandel som genomförs av International Organization for Migration (IOM).

Åtgärd 34. Kunskapsstöd för byggnadsnämnderna vid samordnad tillsyn

Det finns flera fördelar med att samordna den kommunala tillsynen inom olika områden. Bland annat går det att på ett effektivare sätt använda kommunens resurser och kompetens, att ha en bättre beredskap för att vid behov kraftsamla på ett tillsynsområde samt att genomföra tillsynsinsatser på ett tryggare och mer kraftfullt sätt. Det sker även samordning mellan kommunala och statliga aktörer och deras olika tillsynsområden, bl.a. tillsyn enligt arbetsmiljölagstiftningen och samarbete med polisen, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten eller samordning av tillsyn enligt socialtjänstlagstiftningen med polisen för att bättre komma åt problem med utnyttjande av utländsk arbetskraft. Boverket har fått i uppdrag att ta fram en vägledning om samordnad tillsyn, samla in och tillgängliggöra exempel på beslutsmallar för byggnadsnämndens tillsynsarbete samt genomföra en utbildningsinsats om samordnad tillsyn till landets byggnadsnämnder. Syftet med uppdraget är att förbättra förutsättningarna för byggnadsnämnderna att bedriva en rättssäker, effektiv och trygg tillsyn. Syftet är också att stärka förutsättningarna för byggnadsnämnderna att genom tillsyn, i samverkan med andra kommunala och statliga myndigheter, motverka arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2023.

3.5 Bättre information och ökad kunskap

Oseriösa eller kriminella verksamhetsutövare ska ha svårare att hitta arbetskraft, som är beredda att godta orimligt låga löner, orimligt långa arbetsdagar eller en farlig arbetsmiljö. Både arbetstagare och arbetsgivare ska känna till sina rättigheter och skyldigheter. Åtgärder för bättre information och vägledning till olika målgrupper av anställda och arbetsgivare är viktiga för att förebygga arbetslivskriminalitet, t.ex. genom oskäligt låga löner, orimligt långa arbetsdagar eller farlig arbetsmiljö. Detta gäller inte minst arbetstagare som har bristfällig kunskap i svenska språket och om svenska arbetsvillkor. Riksrevisionen har bedömt att insatserna mot arbetskraftsexploatering kan förbättras, bl.a. beträffande information och stöd till de som utsatts (RiR 2020:27). Även kunskapsnivån hos olika myndighetsföreträdare behöver stärkas, t.ex. hos personer med strategiskt ansvar för upphandlingar eller uppföljning av dessa.

Åtgärd 35. Myndighetsgemensamma informationsinsatser om arbetslivskriminalitet

För att motverka arbetslivskriminalitet är förebyggande insatser avgörande. Regeringen har gett nio myndigheter i uppdrag att genomföra gemensamma informationsinsatser för att stärka kunskapen hos allmänheten och andra relevanta aktörer samt förändra attityder. Syftet med informationsinsatserna är även att stärka utsatta arbetstagares kunskap om sina rättigheter i arbetslivet och möjligheter till stöd. Ett delsyfte med informationsinsatserna riktade till utsatta arbetstagare ska vara att samla erfarenhet om hur insatser riktade till just denna målgrupp kan genomföras löpande och ändamålsenligt. Informationsinsatserna ska ske inom ramen för befintlig myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet och inrättandet av regionala center mot arbetslivskriminalitet. I uppdraget (A2022/00333) ingår även uppföljning och utvärdering av de gemensamma informationsinsatser som har genomförts för att stärka allmänhetens kunskap och förändra attityder. Uppdraget ska slutredovisas i samband med Arbetsmiljöverkets årsredovisning 2023.

Åtgärd 36. Utveckla stöd för kravställning om arbetsrättsliga villkor vid bygg- och anläggningsupphandlingar

Statskontoret har på uppdrag av regeringen genomfört en kartläggning av vilka arbetsrättsliga villkor myndigheter har ställt och när vid offentliga upphandlingar. I kartläggningen framkom att inköpsorganisationer som hanterar upphandlingar för bygg- och anläggningsentreprenader efterfrågar förbättrad kompetens för effektivare kravställningar om arbetsrättsliga

villkor i upphandlingsförfaranden Statliga myndigheters upphandlingar med arbetsrättsliga villkor. På regeringens uppdrag har Upphandlingsmyndigheten utarbetat ett särskilt stöd för kravställning om arbetsrättsliga villkor vid bygg- och anläggningsupphandlingar (Fi2021/03043). Tillsammans med det informationsmaterial som Upphandlingsmyndigheten och Boverket tar fram om projektkultur och dess betydelse för mängden fel, brister, skador och, kommer myndigheterna att genomföra en informationsinsats under hösten 2022 riktad mot upphandlande myndigheter. Syftet är att ge bättre förutsättningar att motverka arbetslivskriminalitet inom upphandlade entreprenader. Privata beställare av bygg- och anläggningsentreprenader ska också kunna ta del av informationsinsatsen.

Åtgärd 37. Uppdrag för att förebygga och motverka arbetslivskriminalitet inom byggsektorn

Arbetslivskriminalitet inom byggsektorn kan vara samhällsskadlig. Regeringen anser att det är lämpligt att Boverket i större utsträckning bidrar i arbetet för att motverka arbetslivskriminalitet inom sektorn. Boverket ska bl.a. utreda och vidta åtgärder för att motverka och förebygga arbetslivskriminalitet inom byggsektorn samt föreslå åtgärder som långsiktigt kan stärka myndighetens arbete för att bidra till en sund byggsektor med mindre arbetslivskriminalitet samt färre fel, brister och skador. Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2022.

Åtgärd 38. Uppdrag till Trafikverket för att bidra till att motverka brottslighet

Bygg- och transportsektorn har identifierats som särskilda riskbranscher för arbetslivskriminalitet. Regeringen har gett Trafikverket i uppdrag att redogöra för hur myndigheten i upphandlingar och genomförande av verksamheten bidrar till att motverka brottslighet (I2022/00773) samt hur verket verkar för en sund konkurrens genom att följa upp att arbetsrättsliga villkor uppfylls av huvud- och underentreprenörer. Verket ska även redovisas hur ofta krav om arbetsrättsliga villkor har inkluderats vid upphandling samt slutligen upprätta en handlingsplan avseende vilka fortsatta åtgärder som myndigheten avser att vidta för att motverka brottslighet i Trafikverkets roll som beställare av tjänster och entreprenader. Uppdraget ska redovisas senast den 29 augusti 2022.

3.6 Bättre registerförfattningar och sekretessbestämmelser

För att motverka och upptäcka fusk, regelöverträdelser och brottslighet med koppling till arbetslivet behövs ofta informationsutbyte mellan flera olika aktörer däribland mellan olika myndigheter. Detta gäller inte minst vid

genomförande av myndighetsgemensamma kontroller och offentlig upphandling.

Åtgärd 39. Översyn av informationsutbyte i syfte att motverka fusk och brottslighet i arbetslivet

En utredning har tillsatts för att säkerställa att myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor har tillgång till den information om enskilda personer och företag som de behöver för att fatta korrekta beslut i fråga om ersättning från välfärdssystemen, och för att motverka arbetslivskriminalitet (Fi2021/02442). Utredningen ska undersöka om de möjligheter som redan finns till informationsutbyte tillämpas på ett effektivt sätt, men också om det behövs utökade möjligheter till informationsutbyte. Utredningen ska bl.a. analysera vilket behov av informationsutbyte som berörda myndigheter har för att kunna samverka och kontrollera arbetsplatser mer effektivt i syfte att motverka arbetslivskriminalitet. Uppdraget slutredovisas senast den 30 juni 2022.

Åtgärd 40. Förbättrade möjligheter till informationsutbyte i syfte att brottsbekämpningen ska bli mer effektiv

För att motverka och bekämpa arbetslivskriminalitet är informationsutbyte mellan olika aktörer väsentligt. Det gäller inte minst mot bakgrund av att organiserad brottslighet ofta ligger bakom arbetslivskriminalitet och att brottsligheten kan döljas genom komplicerade brottsupplägg. Informationsluckor, där ingen myndighet har en helhetsbild, kan uppstå när myndigheter inte delar uppgifter med varandra och kan medföra att arbetslivskriminalitet undgår att bli upptäckt. För att det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet ska bli mer effektivt har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på förbättrade möjligheter att utbyta uppgifter med brottsbekämpande myndigheter (Ju 2022:03). Uppdraget omfattar brottsbekämpande myndigheters informationsutbyte med statliga och kommunala myndigheter och – vid behov – andra aktörer. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2023.

Åtgärd 41. Översyn av möjligheter till informationsutbyte för att upptäcka oegentligheter inom assistansbranschen

Arbetslivskriminalitet kan innefatta upplägg där företag används som brottsverktyg och arbetskraft exploateras, det vill säga arbetslivskriminella verksamhetsutövare utnyttjar utländska arbetstagare. Regeringen tillsatte i februari 2020 en utredning (dir 2020:8) med uppdrag att bl.a. se över problem med missbruket av systemet för arbetskraftsinvandring. I sitt

betänkande konstaterade utredningen att allt fler problem gällande arbetskraftsinvandring inom assistansområdet uppdagas och att ett missbruk av systemet för arbetskraftsinvandring kopplat till personer med arbetstillstånd för arbete som personliga assistenter klarlagts (SOU 2021:88). Utredningen föreslog att Migrationsverket ska underrätta Försäkringskassan och Inspektionen för vård och omsorg då ansökningar om arbetstillstånd som personlig assistent inte medgivits på grund av misstanke om skenanställningar, falska arbetsintyg eller andra oegentligheter hos arbetsgivaren. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Åtgärd 42. Översyn av utökade möjligheter att behandla personuppgifter för kontrolländamål

Utökade möjligheter att behandla personuppgifter för kontrolländamål kan bidra till att motverka arbetslivskriminalitet. Ett kontrolländamål skulle ge Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten utökade möjligheter att behandla personuppgifter i kontrollverksamhet (bl.a. för urval), vilket kan förhindra och motverka felaktiga utbetalningar från välfärdsystemet. Kontrolländamålet kan även effektivisera och förenkla informationsutbyte. Förslag om att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska få behandla personuppgifter för kontrolländamål bereds i Regeringskansliet.

Åtgärd 43. Översyn av Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens regler om dataskydd

Analyser av stora datamängder kan vara effektivt för att upptäcka samband, avvikelser och mönster. På så sätt kan fel och fusk upptäckas och förhindras. Regeringen har tillsatt en utredning med uppdrag att se över Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens registerförfattningar och förutsättningarna att använda dataanalyser och urval som verktyg för en effektivare kontrollverksamhet (dir. 2021:104). För Skatteverket handlar det bland annat om att kunna identifiera mönster bland företag och företrädare som kan kopplas till kriminella nätverk och på så sätt motverka upplägg med t.ex. oriktiga fakturor och momsbedrägerier. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2023.

3.7 Utvecklat internationellt- och EU-samarbete

Arbetslivskriminalitet är ett samhällsproblem som är internationellt till sin natur, inte minst genom att utländska arbetstagare utnyttjas. Nätverk och verksamhetsutövare som ligger bakom arbetslivskriminalitet kan ha kopplingar till flera länder. Det kan finnas behov av internationellt samarbete mellan myndigheter i syfte att motverka gränsöverskridande

arbetslivskriminalitet. Detta kan ske inom bl.a. EU och internationella arbetsorganisationen ILO. De brottsbekämpande nationella myndigheterna i EU arbetar gemensamt mot allvarlig organiserad brottslighet inom samarbetsplattformen EMPACT (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats). Inom arbetet görs operativa insatser utifrån tio prioriterade områden som bedöms utgöra de allvarligaste hoten, däribland exempelvis människohandel, kriminella högrisknätverk, ekonomisk och finansiell brottslighet inklusive gemenskapsinterna momsbedrägerier via skenföretag, penningtvätt och återvinning av tillgångar.

Åtgärd 44. Utveckla samarbetet mellan myndigheter i EU

Europeiska arbetsmyndigheten (ELA) inrättades 2019 och syftar till rättvis, enkel och effektiv tillämpning av unionsregler om gränsöverskridande rörlighet på EU:s inre marknad. ELA ska bl.a. stödja medlemsstater och berörda nationella myndigheter i frågor som rör gränsöverskridande arbetskraftsrörlighet t.ex. utstationering av arbetstagare. ELA ska även bidra till bättre tillgång till information om rättigheter och skyldigheter rörande arbetskraftsrörlighet, bättre samarbete och informationsutbyte mellan EU-länderna, stödja samordnade och gemensamma inspektioner, göra analyser och riskbedömningar av arbetstagarnas rörlighet över gränserna samt medla i tvister mellan medlemsländer. ELA ska även främja ett smidigt och effektivt gränsöverskridande samarbete som bidrar till att lösa problem på de områden som omfattas av ELA:s uppdrag.

Det finns ett stort behov av att främja informations- och kunskapsutbyte samt av gränsöverskridande operativa aktiviteter för att motverka arbetslivskriminalitet och odeklarerat arbete, dvs. kunna övervinna dagens utmaningar på den inre marknaden. I Sverige berörs och deltar en rad myndigheter i ELA:s aktiviteter och Arbetsmiljöverket har ansvaret för övergripande samordning av frågor som omfattas av ELA-förordningen. Arbetsmiljöverket representerar även Sverige i Europeiskt forum för att förbättra samarbetet när det gäller att bekämpa odeklarerat arbete (en permanent arbetsgrupp under ELA). I den nationella uppgiften ingår att samordna arbetet med berörda myndigheter och med arbetsmarknadens parter. ELA har bl.a. nyligen tagit fram ett förhandlingsramverk för vägtransportområdet rörande genomförandet av mobilitetspaketet, vilket svenska myndigheter och arbetsmarknadens parter medverkar i.

Åtgärd 45. Ökad kunskap i EU om förebyggande åtgärder

Det europeiska brottsförebyggande nätverket European crime prevention network (EUCPN) bildades 2001 och består av en nationell företrädare från varje medlemsland. Syftet med nätverket är att bidra till kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte inom det brottsförebyggande arbetet på unionsnivå samt att stödja brottsförebyggande åtgärder på nationell och lokal nivå. Under det svenska ordförandeskapet i EU första halvåret 2023 kommer EUCPN att fokusera på att sammanställa kunskap om hur arbetslivskriminalitet kan förebyggas.